

УДК 338.48 (477)

Литовка А.О.
магістрант*Одеського національного економічного університету***Семенов В.Ф.***доктор економічних наук,**професор кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Одеського національного економічного університету*

УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ РИНКОМ РЕГІОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

MANAGEMENT OF TOURIST MARKET OF THE REGION IN MODERN CONDITIONS ON AN EXAMPLE OF ODESSA REGION

АНОТАЦІЯ

У статті визначені проблеми ефективності управління туристичним ринком Одеського регіону. Виділено фактори, що характеризують поточний стан туристичного ринку регіону Одеської області. Проведено дослідження структури туристичного споживання за видами туризму та метою поїздки. Проведено аналіз номерного фонду колективних засобів розміщення Одеської області. Проаналізовано структуру ринку туристичних послуг та результати діяльності суб'єктів туристичної діяльності.

Ключові слова: туристичний ринок, регіональний розвиток туризму, структура туристичного споживання, суб'єкти туристичної діяльності, туристичні потоки.

АННОТАЦИЯ

В статье определены проблемы эффективности управления туристическим рынком Одесского региона. Выделены факторы, характеризующие текущее состояние туристического рынка региона Одесской области. Проведено исследование структуры туристического потребления по видам туризма и цели поездки. Проведен анализ номерного фонда коллективных средств размещения Одесской области. Проанализированы структура рынка туристических услуг и результаты деятельности субъектов туристической деятельности.

Ключевые слова: туристический рынок, региональное развитие туризма, структура туристического потребления, субъекты туристической деятельности, туристические потоки.

ANNOTATION

The article identifies the problem of effective management of the tourist market of Odessa region. The factors, which characterize the current state of the tourism market in the region of Odessa region, were highlighted. The research of the structure of tourism consumption by type of tourism and the purpose of the trip was conducted. The analysis of the number of rooms of collective accommodation facilities of Odessa region was held. The structure of tourism market and results of operations of subjects of tourism activities was analyzed.

Key words: tourism market, regional tourism development, structure of tourist consumption, subjects of tourism activities, tourist flows.

Постановка проблеми. Туризм – це галузь міжнародної економіки, яка динамічно розвивається. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації UNWTO в 2015 році внесок туризму в світову економіку оцінюється в 10,9% світового ВВП. Частка світового експорту, що припадає на подорожі та туризм, складає 30% від загального світового експорту послуг і 6% від загального обсягу експорту товарів і послуг. За оцінками тієї ж Всесвітньої туристської організації туризм є найбільш динамічною галуззю світової економіки.

Туристична сфера є міжгалузевим соціально-економічним комплексом, який складається із взаємопов'язаних галузей господарської діяльності. Туризм позитивно впливає на розвиток інших секторів економіки, включаючи, зокрема, готельне господарство, ресторанне господарство, транспорт і комунікації, будівництво, роздрібну торгівлю, виробництво сувенірів і торгівлю ними, будучи каталізатором їх розвитку.

Варто зазначити, що в Україні темпи розвитку туристичної галузі послуг є не такими динамічними, як у світі. Безумовно, причини треба шукати в складній соціально-економічній ситуації в державі, в політичній нестабільності, в недосконалому нормативно-правовому полі, у відсутності необхідних інвестицій для розвитку туризму, в нерегульованості механізмів стимулювання туристичної індустрії, у відсутності ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і регіональному рівнях. Але проблема є значно ширшою. Питання стосується, напевно, не тільки туристичної галузі України, а взагалі шляхів залучення країн з перехідною економікою (до яких належить і Україна) до могутніх інтеграційних процесів та конкурентоздатності таких економік на світовому ринку.

Актуальність обраної теми дослідження визначається необхідністю запровадження ефективної системи управління туризмом перш за все на регіональному рівні, що повинно підвищити економіку регіону, рівень доходів місцевого населення, створити позитивний імідж регіону для залучення іноземних та внутрішніх туристів.

Ефективна діяльність ринку туристичних послуг є значущим фактором соціально-економічного розвитку регіону загалом, також ця галузь дає можливість постійного розвитку людського суспільства, а також покращення міжнародного співробітництва. Туризм є найбільш перспективною сферою діяльності, що має велике значення як для економічного росту, так і для екологічного, культурного і соціального.

Отже, аналіз чинників ринку туристичних послуг на прикладі Одеської області дасть можливість оцінити поточний стан туристичного ринку регіону, його вплив на економічний

розвиток регіону і допоможе виявити шляхи подальшого покращення ефективності туризму регіону загалом. Вирішення цього питання дасть змогу знайти шляхи підвищення ефективності управління туризмом та зростання соціально-економічних показників регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми і перспективи розвитку туризму на національному і регіональному рівнях досліджуються та відображаються в роботах як українських, так і зарубіжних вчених. Цим питанням приділяли увагу І.Т. Балабанова [1], І.В. Зоріна [2], В.А. Квартальнова, В.Ф. Кифяка [4], С.Г. Нездоймінова [5], В.Ф. Семенова [6; 7], Т.І. Ткаченко та інші науковці.

В основу досліджень вітчизняних вчених покладене усвідомлення того, що туризм є ядром високо-агрегованого комплексу галузей, залучених до створення і реалізації туристичного продукту. Вітчизняні вчені значну увагу приділяли регіональному розвитку туристичної індустрії, ролі туризму як економічної діяльності в регіональному господарському комплексі та розробили низку пропозицій стосовно забезпечення ефективної розбудови галузевої структури економіки регіону на основі розвитку сфери туризму [4; 5; 6], визначили концептуальні засади формування ринкового механізму управління регіональним розвитком туризму і суб'єктами туристичного бізнесу за моделями економічного зростання і сталого розвитку в умовах конкурентного середовища, з урахуванням реалій сучасного стану туристичного бізнесу України [6; 7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. За останні роки з'явилося достатньо багато праць в дослідженні галузі туризму. Але невирішеними залишаються питання проблем регіонального розвитку туризму, виявлення недосконалості управління сферою туризму з боку місцевих органів самоврядування, невикористання потенціалу регіону повною мірою. Потребують обґрунтування напрями стратегічного управління та розвитку сфери туризму у регіонах країни загалом та Одеському регіоні зокрема.

Базисом системи управління регіональним розвитком туризму є природні умови, розвиненість транспортної індустрії, соціальні фактори (умови життя людей, рівень культури, зайнятість населення), економічні фактори, пов'язані зі створенням основи для розвитку туризму (стабільні валютно-фінансові, зовнішньоекономічні відносини), правові фактори, пов'язані зі створенням і функціонуванням туристичного законодавства, екологічні фактори, які можуть обмежувати або, навпаки, створювати пріоритети розвитку туризму в регіоні.

Основними якісними вимогами, яким повинні відповідати території, які використовуються для рекреаційного споживання, є естетичність, оздоровчі властивості, слабке антропогенне навантаження території регіону. Їх площа, стійкість до

рекреаційних навантажень, а також тривалість сприятливих для рекреаційної діяльності кліматичних періодів визначають кількісну оцінку ресурсів рекреації. Але характеристики складу рекреаційних ресурсів, їх якісних показників і запасів (площі) недостатньо з погляду аналізу можливостей і виявлення перспектив розвитку рекреації і туризму в регіоні. В сучасних умовах виробничий і економічний потенціал регіонального рекреаційно-туристичного комплексу не може ефективно використовуватися і відтворюватися, якщо не буде сформований ефективний ринок туристичних послуг.

Мета статті полягає в аналізі стану ринку туристичних послуг Одеського регіону та виявленні шляхів покращення розвитку туризму в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективний регіональний ринок туристичних послуг є одним зі способів підвищення рівня розвитку економіки Одеського регіону. При цьому соціально-економічні вигоди регіону від туризму значно перевищують прибутки самої туристської галузі за рахунок мультиплікативного ефекту туристичних витрат, що генерують хвилю циклів економічної активності в галузях, залучених до обслуговування туристів. Саме тому туризм має перспективи позитивного впливу на формування структури зайнятості місцевого населення та сприяння розвитку економіки регіону загалом.

Туристична галузь Одеської області завдяки наявності низки вагомих передумов для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму (вигідне геополітичне положення, комфортні мікрокліматичні умови, історико-культурна й архітектурна спадщина, найбільші морські порти України, розвинені промисловість, курортно-рекреаційний комплекс, транспортні мережі, фінансова та соціально-культурна інфраструктура) набуває все відчутнішого значення для місцевого господарства, стає стратегічним напрямом розвитку регіону.

З урахуванням подій останніх років Одеська область посіла провідні позиції в курортно-рекреаційному комплексі Півдня України й стрімко інтегрується у світову туристичну індустрію та транскордонне співробітництво. Також «Програма розвитку туризму в м. Одесі на 2016–2020 роки» зорієнтована і на внутрішній туризм, збільшення загального номерного потенціалу засобів розміщення рекреантів, збільшення заходів розважального характеру та заходів для задоволення потреб ділового туризму. Згідно з даними Департаменту культури та туризму Одеського регіону оцінка природно-рекреаційного та історико-культурного потенціалу області демонструє широкий діапазон можливостей для організації різних видів туризму [9].

Вирішення цих проблем знайшло відображення також в «Стратегії економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року», яка спрямована на формування та розвиток у

місті конкурентоспроможного туристичного комплексу, просування міського туристичного продукту на ринках туристичних послуг, брендування міста [10].

Однак у практиці стратегічного планування розвитку територій регулювання туризму продовжує традиційно здійснюватись на основі вузькогалузевого підходу до його розгляду як до сукупної діяльності туристичних фірм, що призводить до недооцінки ролі туризму в соціально-економічному житті регіонів і дискримінації галузі при ранжируванні пріоритетів регіонального розвитку. Різке погіршення соціально-економічного положення регіонів в епоху ринкових реформ з особливою гостротою поставило питання про пошук нових пріоритетів регіонального розвитку, застосування системного підходу до стратегічного планування розвитку окремих галузей, що дає змогу підвищити ефективність використання обмежених регіональних ресурсів. Обрахування міжгалузевих зв'язків в управлінні регіональним розвитком дасть змогу виявити ключові галузі економіки регіону і забезпечити їх пріоритетну державну підтримку.

Тому для повнішого уявлення стану туристичного ринку Одеського регіону потрібно проаналізувати чинники, які визначають розвиток туризму у регіоні. Важливими чинниками є структура туристичного споживання та туристичного потоку, наявність ліцензованих туроператорів та турагентів, достатніх засобів розміщення, підприємств харчування, видів транспорту й функціонального розмаїття рекреаційних підприємств, які відповідають світовим стандартам, а також задовольняють вподобання туристів.

Найбільшу частку доходу протягом аналізованого періоду приносить готельно-ресторанне господарство за рахунок реалізації послуг тимчасового розміщення та послуг харчування, в 2015 році спостерігається його стрімке збільшення майже втричі, порівняно з 2013 роком (див. табл. 1). Також загальну тенденцію росту доходів має діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг, що збільшились на 7,8% в 2014 році. Показник доходів від діяльності надання послуг з організації подорожувальних туроператорами та турагентами має змінну динаміку за аналізований період. Однак дані Управління статистики Одеського регіону свідчать про тенденцію до різкого збільшення доходів від реалізації турів на 64,3% в 2015 році. Най-

менша частка доходу належить сфері екскурсійного обслуговування, доходи якої зменшуються в середньому щорічно на 12,1%.

Частки кожної з підгалузей сфери туризму у загальному обсязі реалізованих послуг регіону зображені графічно на рис. 1.

Як видно з діаграми, в 2014 році доля сфери туризму займала лише 3% загального обсягу реалізованих послуг, хоча за аналізований період 2014–2015 років частка туризму має позитивну динаміку збільшення, що означає, що туристична сфера розвивається, хоч і не дуже швидкими темпами.

Управління статистики Одеської області наводить дані про кількість засобів розміщення, кількість розміщених туристів у колективних засобах розміщення Одеського регіону, доходи від наданих послуг розміщення та середню тривалість перебування одного туриста. За такою інформацією можна визначити середню вартість витрат на розміщення (табл. 2 та табл. 3).

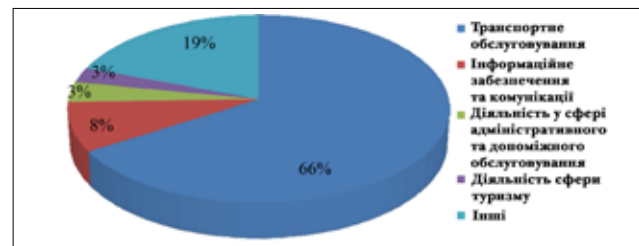

Рис. 1. Обсяг реалізованих послуг за видами економічної діяльності [11; 12]

Дані таблиць 2 та 3 свідчать про те, що 2014 рік був непростим для сфери туризму Одеського регіону, загальна кількість КЗР збільшилась лише на 3 одиниці, або на 0,29%, за рахунок збільшення інших колективних засобів розміщення на 59 одиниць, або на 17,6%, однак кількість готелів та аналогічних засобів розміщення зменшилась на 18 одиниць, або 7,11%, спеціалізованих засобів розміщення – на 38 одиниць, або на 8,8%, кількість розміщених осіб зменшилась на 177 124 особи, або на 31,2%, доходи від надання готельних послуг зменшились на 100 205,7 тис. грн., або на 14,8%. Однак можна відзначити позитивні тенденції: збільшення середньої тривалості перебування в засобах розміщення та середньої вартості ліжка/добі.

Аналізуючи дані таблиць 2 та 3 за 2015 рік, можна зробити висновок, що ситуація на ринку готельних послуг стабілізувалась, загальна кількість об'єктів тимчасового проживання

Таблиця 1
Показники супутніх до туризму послуг Одеського регіону за 2013–2015 роки [11; 12]

Роки	Послуги з організації подорожувальних, тис. грн.	Діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг, тис. грн.	Діяльність підприємств готельно-ресторанного господарства, тис. грн.	Послуги з організації екскурсій, тис. грн.	Обсяг реалізованих послуг усього по регіону, млн. грн.
2013	119 400,4	78 330,3	361 159,5	7 384,9	29 239,1
2014	111 194,0	84 484,8	871 723,5	6 978,3	39 752,1
2015	182 696,9	Відсутні дані	1 089 462,0	5 020,2	Відсутні дані

за 2015 рік, порівняно з 2014 роком, зросла в 1,2 рази (2,05%), або на 21 засіб розміщення, кількість ліжко-місць зросла в 1,04 рази (4,54%), або на 539 ліжко-місць, кількість розміщених осіб збільшилась на 20,7%, доходи від надання послуг збільшились на 19,4%.

Для оцінки стану туризму регіону потрібно проаналізувати дані, які відображають розвиток регіону в цій сфері. Показники розвитку галузі туризму відображають кількісний обсяг реалізації туристичних послуг та їх якісний бік, а також економічні показники виробничо-обслуговуючої діяльності туристських господарюючих суб'єктів (агентств, бюро, фірм, комплексів, кооперативів тощо).

Аналізуючи дані таблиць 4 та 5, можна зробити висновок щодо незначного зменшення загальної кількості суб'єктів туристичної діяльності на 1,6% за рахунок зменшення числа туроператорів на 16 підприємств, або на 40%, та збільшення числа турагентів на 13 підприємств, або на 8%. Таке різке скорочення кількості туристичних операторів викликане спадом господарської (фінансово-виробничої) діяльності компаній, більшість з яких завершувалась банкрутством. Однак можна спостерігати позитивні тенденції збільшення доходів туроператорів від реалізації туристичного продукту в 2015 році, порівняно з 2014 роком на 68,2%, збільшення доходів турагентів на 46,4%. Варто відзначити, що доходи суб'єктів, що здійсню-

ють екскурсійну діяльність, мають тенденцію до спаду. Це може бути викликано проблемами, пов'язаними з якістю обслуговування, зменшенням числа ліцензованих гідів та екскурсоводів, одноманітністю екскурсійних маршрутів та розвитком неорганізованого туризму.

Аналіз даних регіональної статистики дає змогу виявити динаміку туристичного потоку і тенденції розвитку туристичної сфери, які є вихідною базою для конкурентної стратегії регіону.

Дані таблиці 6 свідчать про збільшення числа обслугованих турфірмами туристів в 1,04 рази, або на 4,2%. Привертає до себе увагу зниження загальної кількості іноземних туристів, яких обслужили туроператори і турагентства на підставі туристичних та екскурсійних програм їх перебування в Одеській області [8]. Це свідчить про те, що іноземні туристи воліють здійснювати самостійні поїздки, не вдаючись до послуг туроператорів. Позитивні тенденції спостерігаються в збільшенні кількості внутрішніх туристів відповідно на 10,6% туристів й 12,2% екскурсантів. До причин зниження в'їзного туристичного потоку представники туристичного бізнесу та місцеві органи самоврядування відносять недостатній рівень інформаційного забезпечення розвитку туризму, дефіцит висококваліфікованих кадрів у цій сфері, політичну нестабільність держави, недостатню розвиненість матеріально-технічної бази колективних засобів розміщення,

Таблиця 2

Номерний фонд колективних засобів розміщення Одеської області за 2012–2015 роки [11; 12]

Роки	Кількість засобів розміщення, одиниць				Місткість КЗР, місць	Коефіцієнт використання місткості КЗР, п.п
	Готелі та аналогічні ЗР, одиниць	Спеціалізовані ЗР, одиниць	Інші колективні ЗР, одиниць	Всього, одиниць		
2012	216	407	407	1 030	61 090	0,230
2013	253	432	335	1 020	62 264	0,179
2014	235	394	394	1 023	60 199	0,153
2015	250	397	397	1 044	61 390	0,146

Таблиця 3

Визначення середньої вартості 1-ї ліжко-добі за 2013–2015 роки у колективних засобах розміщення [11; 12]

Роки	Кількість ночівель, проведених розміщеними особами, ліжко / днів	Кількість розміщених осіб, осіб	Середня тривалість перебування, днів	Доходи від надання послуг, тис. грн.	Середня вартість 1-ї л/д, грн.
2013	4 068 193	567 678	6,15	679 104,2	1 196,3
2014	3 378 154	390 554	7,20	578 898,5	1 482,2
2015	3 283 667	471 515	6,25	691 208,8	1 465,9

Таблиця 4

Структура ринку туристичних послуг за 2013–2015 роки [11; 12]

Роки	Суб'єкти туристичної діяльності, підприємств			
	Туроператори	Турагенти	Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	Всього
2013	57	215	30	302
2014	40	187	22	249
2015	24	200	21	245

неудосконаленість пропозицій з боку надавача туристських послуг, невідповідність ціни та якості туристських послуг, нерозвиненість туристичної та загальної інфраструктури по районах Одеського регіону [5].

Дані таблиці 7 дають змогу оцінити структуру внутрішнього, зарубіжного та іноземного туризму. Частка реалізованих турів громадянам України для подорожей територією своєї країни складає 26,6%, частка реалізованих путівок за кордон громадянам України складає 66,1%, частка реалізованих туристичних програм и турів по Україні іноземним туристам складає 2,9%.

Як бачимо, в Одеському регіоні превалює виїзний туризм, туроператори та турагенти реалізують тури за кордон, де одесити проводять найбільшу кількість туроднів.

Розглянемо структуру туристичного потоку за мотивами подорожі в Одеському регіоні (рис. 2).

Аналіз даних діаграми дає можливість стверджувати, що 89,9% туристів подорожують з метою відпочинку та рекреації, 8,9% займають службові поїздки бізнес-туристів, 1,2% – це туристи, що подорожують з метою лікування, спортивних змагань, відвідування родичів та друзів, з релігійними та іншими цілями.

У 2014–2015 роках місцевою владою ставився акцент переважно на внутрішній туризм. Варто зазначити, що Одеський регіон відвідало 1126 іноземних туристів, в тому числі 157 туристів (13,9%) зі службовою метою, 969 туристів (86,1%) з метою відпочинку та 10 939 вну-

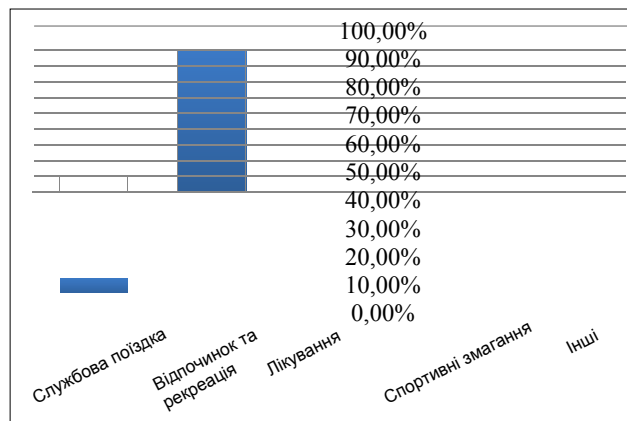

Рис. 2. Структура туристичного потоку за метою подорожі [11; 12]

трішніх туристів, в тому числі 7 403 туристів (67,7%) з метою відпочинку, 3 180 туристів (29,1%) зі службовою поїздкою, 109 туристів (1%) зі спортивною метою, 222 туристи (2%) з іншими туристичними цілями та 25 туристів (0,2%) з метою лікування.

Висновки. Проведений аналіз розвитку туризму допомагає встановити тенденції та перспективи розвитку туризму в Одеському регіоні. Перш за все збільшується сума надходжень до бюджету від туроператорської, турагентської діяльності та діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу. По-друге, збільшується загальна кількість обслугованих туристів. По-третє, динамічно розвивається внутрішній

Таблиця 5

Доходи суб'єктів туристичної діяльності від реалізації туристичного продукту за 2014–2015 роки [11; 12]

Роки	Доходи від реалізації туристичних послуг, тис.грн			
	Туроператори	Турагенти	Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	Всього
2014	91 266,1	19 927,9	6 978,3	115 246,2
2015	153 514,2	29 182,7	5 020,2	187 717,1

Таблиця 6

Структура туристичного потоку у 2014–2015 роках [11; 12]

Роки	Кількість обслугованих туристів та екскурсантів, осіб				
	Громадян України	Іноземних громадян	Екскурсантів	Іноземних екскурсантів	Всього
2014	40 407	2 975	6 876	1 916	52 174
2015	44 683	1 126	7 717	856	54 382

Таблиця 7

Основні показники туристичної діяльності туроператорів та турагентів за 2015 рік [11; 12]

Показники	Кількість реалізованих путівок, одиниць	Вартість реалізованих путівок, одиниць, тис.грн.	Кількість туроднів, туроднів
Всього, осіб	37 949,0	555 067,9	323 564,0
Для громадян в межах України	10 103,0	37 619,8	43 300,0
Для громадян за кордон	25 075,0	492 148,6	260 305,0
Для іноземних туристів по Україні	1 101,0	9 618,2	6 189,0
Іншим організаціям	1 670,0	15 681,3	13 770,0

та зарубіжний туризм. Однак існують негативні тенденції: зменшення долі туристичної сфери в загальному об'ємі сфери послуг, зменшення кількості іноземних туристів, скорочення доходів від екскурсійної діяльності, закриття фірм туроператорів.

Для подальшого ефективного розвитку туристичної сфери Одеського регіону потрібна стабільна ефективна туристична політика, яка сприяла б розширенню і покращенню туристичної сфери регіону. За допомогою цього політичного регулювання можна було б ефективніше просувати регіональний турпродукт як на національному ринку, так і на міжнародному, не боячись конкуренції. Метою регіональної і державної політики повинно бути спрямування усіх зусиль на ефективний розвиток туристичної галузі:

– створення комфортних умов для підприємницької діяльності (регулювання оподаткування та льотних умов, проведення сертифікації туристичних послуг, процедур стандартизації та ліцензування);

– позиціонування Одеського регіону як культурно-екскурсійного центру (створення інформаційних стендів, вказівок, картосхем, розробка нових нетрадиційних маршрутів);

– популяризація Одеського регіону як бізнес-центру (проведення конгресів, форумів, конференцій, семінарів, «круглих столів», “workshops”);

– просування туристичного продукту через ЗМІ та систему Інтернет (промоція з використанням туристичного логотипу, проведення прес-турів, промоторів, фам-турів, реалізація сувенірної продукції).

Проблемою державних та місцевих органів управління в сфері туристичних послуг є недостатнє фінансування цієї галузі. Вказану проблему можна вирішити завдяки інвестиціям, а інвестиційні вклади більшою мірою залежать від політичного становища галузі як регіону, так і держави. Завдяки залученню вітчизняних і іноземних інвестицій можна стимулювати розвиток інфраструктури туристської галузі, а саме через будівництво нових і реконструювання старих об'єктів туристичної галузі. Про це повинні піклуватися і регіон, і держава, створюючи вигідні умови для інвесторів.

Також шляхом покращення діяльності туристичних підприємств є підвищення якості наданих туристських послуг через впровадження міжнародних стандартів. Інформаційно-рекламне забезпечення також має велике значення для розвитку туризму, тому обов'язково потрібно якісно інформувати про туристські продукти регіону споживачів як внутрішнього ринку, так і зовнішнього.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанов И.Т. Экономика туризма : [учебное пособие] / И.Т. Балабанов, А.И. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
2. Менеджмент туризма: Туризм и отраслевые системы : [учебник] / [И.В. Зорин, В.А. Квартальный, Т.А. Ирисова и др.]. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 272 с.
3. Морозова Ю.Ю. Формирование туристско-рекреационного кластера Краснодарского края / Ю.Ю. Морозова // Российское предпринимательство. – 2011. – № 5, Вып. 1(183). – С. 191–196.
4. Кифяк О.В. Туризм як фактор вдосконалення галузевої структури регіональної економіки / О.В. Кифяк // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту: Економічні науки. – 2010. – Вип. 4.– С. 90–98.
5. Нездойминов С.Г. Туристический поток – фактор конкурентоспособности региона / С.Г. Нездойминов // Ars Administrandi (Искусство управления): научный журнал. – 2014. – Вып. 3. – С. 78–84.
6. Семенов В.Ф. Управління регіональним розвитком туризму: [навч. посібник] / В.Ф. Семенов. – О. ; Сімферополь : ВД «Аріал», 2012. –340 с.
7. Семенов В.Ф. Використання потенціалу нової економіки при формуванні інноваційних структур організації і управління туризмом : [монографія] / / В.Ф. Семенов, О.В. Басюк. – О. : Атлант, 2013. – 356 с.
8. Шикіна О.В. Аналіз структури туристичних потоків Одеської області / О.В. Шикіна, І.Л. Ліптуга // Глобальні та національні проблеми економіки – 2015. – № 7. – С. 114–127.
9. Програма розвитку туризму м. Одеси на 2016–2020 роки // Рішення Одеської міської ради – 2016. – 03.02. – № 267-VII.
10. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року. – О. : ТЕС, 2013. – 80 с.
11. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://od.ukrstat.gov.ua>.
12. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.